

Baxtiyorova J. I.

CHDPU Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika (logopediya) yo'nalishi 1-bosqich 23/5 guruh talabasi

Miraxmedova Sh. N.

Gumanitar fanlar fakulteti "Fakultetlararo ijtimoiy fanlar" kafedrası o'qituvchisi

CHDPU

Annotatsiya: *Ushbu maqolada axborot tushunchasi to'liq o'rganiladi, uning ta'rifi tahlil qilinadi va uning turli manbalari o'rganiladi. Maqsad axborotning tabiati va uning dunyomizni shakllantirishdagi roli haqidagi tushunchamizni kengaytirishdir. Axborot madaniyati-axborot bilan maqsadli ishlash va uni qabul qilish, qayta ishlash va uzatish uchun kompyuter axborot texnologiyalari, zamonaviy texnik vositalari va usullaridan foydalanish qobiliyatlariga e'tibor qaratiladi.*

Kalit so'zlar: *axborot, axborot xavfsizligi, axborot tarmoqlari, axborot manbalari.*

KIRISH: Axborot deganda men inson sezgi organlari orqali qabul qiladigan barcha ma'lumotlarni tushunaman. Butun borliqda ro'y beradigan hodisa va jarayonlar haqidagi xabar va ma'lumotlardir. Axborot- inson nutqida, qog'oz materiallarda, kitoblarda musavvir tasvirlarida, toshlarda, hayvon terilarida va shunga o'xshash narsalarda jamlangan bo'ladi. Axborot bizga og'zaki va yozma tarzda yetib keladi. Axborotni ulashish jarayonida insonlar unga qo'shimchalar, kiritmalar, o'zgartirishlar kiritishadi. Shuning uchun ham bizga yetib keladigan axborotni tub mohiyati o'zgargan bo'lishi mumkin. "Axborot " atamasi ko'plab tavsifga ega. U ma'lumotlar tadqiqot jarayonida olingan bilimlar, tajriba yoki tahsil olish, shuningdek, signal yoki belgilarni anglatishi mumkin. Oddiy qilib aytganda, axborot- bu to'plangan, qayta ishlangan va izohlangan foydalanish uchun qulay bo'lgan ko'rinishda taqdim etiladigan ma'lumotlardir. Axborotni yana bir boshqacha tavsifi - " tushunishga oson shaklda berilgan bilimlardir".

Axborot qarorlar qabul qilish, muammolarni hal qilish va bilimlarni shakllantirish uchun zarur bo'lgan qimmatli boylikdir. U ma'lumotlar, faktlar, fikrlar va tushunchalar kabi turli shakllarda bo'lishi mumkin va keng manbalardan olingan. Axborot nima ekanligini va u qayerdan olinganligini tushunish shaxslar va tashkilotlar uchun undan o'z manfaati uchun samarali foydalanishlari uchun juda muhimdir..

Axborot nima?

Ma'lumotni qabul qiluvchilarga mazmunli tushunchalar, kontekst va tushunishni ta'minlaydigan qayta ishlangan ma'lumotlar sifatida aniqlash mumkin. U ma'lum bir vaziyat yoki mavzuga qiymat va dolzarblikni qo'shadigan tarzda tashkil etilgan, tuzilgan va muloqot qilingan. Axborot matn, tasvir, audio va videoni o'z ichiga olgan

turli formatlarda bo'lishi mumkin va bosma, raqamli va og'zaki muloqot kabi turli xil vositalar orqali saqlanishi va uzatilishi mumkin.

Axborot manbalari.

Birlamchi manbalar: bular ma'lum bir mavzu yoki voqea haqida to'g'ridan-to'g'ri dalil yoki guvohlik beruvchi dastlabki, original materiallardir. Birlamchi manbalarga tadqiqot ishlari, intervyular, tarixiy hujjatlar va asl ma'lumotlar kiradi.

Ikkilamchi manbalar: bular axborotning asl yaratuvchisi emas, balki boshqa shaxs tomonidan yaratilgan materiallar. Ular odatda birlamchi manbalarning sharhlari, tahlillari yoki xulosalaridir. Ikkilamchi manbalarga misol tariqasida darsliklar, ensiklopediyalar, taqriz maqolalari va hujjatli filmlar kiradi.

Uchinchi darajali manbalar: Uchinchi darajali manbalar birlamchi va ikkilamchi manbalardan ma'lumotlarni jamlaydi va umumlashtiradi. Ular mavzu bo'yicha keng qamrovli ma'lumot beradi va odamlarga keng ko'lamli ma'lumotlarni tezda tushunish va ularga kirishda yordam berish uchun mo'ljallangan. Uchinchi darajali manbalarga lug'atlar, qo'llanmalar va almanaxlar misol bo'la oladi.

Inson manbalari: Axborotni bevosita shaxslardan shaxsiy muloqot, suhbatlar, ekspert xulosalari va norasmiy muhokamalar orqali ham olish mumkin. Inson manbalari muayyan mavzular bo'yicha qimmatli tushunchalar, tajribalar va tajribalarni taqdim etishi mumkin.

Raqamli manbalar: Bugungi raqamli asrda katta hajmdagi ma'lumotlarga onlayn platformalar, ma'lumotlar bazalari, veb-saytlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kirish mumkin. Raqamli manbalarga axborotni demokratlashtirishga hissa qo'shadigan onlayn maqolalar, bloglar, videolar, podkastlar, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar va elektron kitoblar kiradi.

An'anaviy manbalar: An'anaviy axborot manbalari kitoblar, gazetalar, jurnallar va akademik jurnallar kabi bosma materiallarni o'z ichiga oladi. Ushbu manbalar bilimlarning qimmatli ombori bo'lib qolmoqda va ko'pincha tadqiqot va o'rganishning asosi hisoblanadi. Turli xil axborot manbalarini tushunish odamlarga duch keladigan ma'lumotlarning ishonchliligi, dolzarbligi va ishonchliligini tanqidiy baholash imkonini beradi. Axborotga kirishda va undan foydalanishda uning aniqligi va belgilangan maqsadga muvofiqligini ta'minlash uchun ehtiyotkorlik zarur.

Ma'lumotlar turli manbalardan olinishi mumkin, masalan:

1. Nashrlar va kitoblar: kitoblar, jurnallar, maqolalar, ilmiy va ilmiyommabop nashrlar yozma shaklda taqdim etilgan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.
2. Internet: veb-saytlar, bloglar, elektron resurslar, onlayn jurnallar va boshqa manbalarni o'z ichiga olgan zamonaviy axborot manbai.

ADABIYOTLAR TAHLILI: Axborotlashgan jamiyat» tushunchasini birinchilar qatorida amerikalik iqtisodchi olim F. Maxlup ilmiy doiraga kiritgan. U monopoliya raqobatida patentlashtirish tizimining tutgan o'rnini statistik usullar asosida o'rganib, AQSH yalpi ichki mahsulotida axborotning miqdoriy jihatdan tavsiflanishini ko'rib

chiqdi. Olim axborotni tovar sifatida qabul qilish kontseptsiyasiga asoslangan holda Amerikada kelajakda jamiyat rivojlanishining asosiy sharti «axborotlashgan iqtisod» bo'lishi g'oyasini ilgari surdi. O'z kontseptsiyasida F. Maxlup AQSH da nafaqat ilmiy-texnik axborotning, balki hojlagan ijtimoiy axborotning tarqatilishi va ishlab chiqarilishining o'sishini tavsiflovchi aniq empirik materiallardan foydalandi. Keyinchalik AQSH va boshqa mamlakatlarda «axborotlashgan jamiyat» kontseptsiyasini P.Drakker, D.Bell, E.Parker, M.Porat, A.Toffler, A.Mol, J. Stigler, K.Errou kabi bir qator iqtisodchilar oldinga surishdi. Hozirgi kunda ular olib borgan tadqiqotlar natijasi o'laroq milliy iqtisodda «axborot tarmog'i», «axborot iqtisodi» va «axborotlashgan jamiyat» kabi kontseptsiyalar vujudga kelgan. Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, jahon amaliyotida axborot sohasining milliy iqtisoddagi o'rnini aniqlash bo'yicha iqtisodiy hisob printsiplariga asoslangan ikkita eng mashhur ilmiy qarash mavjud bo'lib, ular F. Maxlup va M. Poratlarga tegishli. F. Maxlup bilimlarning u yoki bu soha faoliyatida tutgan o'rnini har tomonlama o'rgangan hamda milliy iqtisod sohalarini yangicha guruhlashtirishning sintezini va bilimlar industriyasini mohiyat jihatidan belgilab oldi. Iqtisodchi olim F. Maxlup birinchilardan bo'lib milliy boylikning qanday qismi axborot mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash va tarqatish hisobiga vujudga kelishini hamda bilim, umuman u bilan bog'liq bo'lgan yalpi milliy mahsulot qismini aniqlash masalasini ko'ndalang qo'ydi. U AQSH milliy iqtisodini to'la tadqiq qildi va bilimlar yaratadigan 30 ta tarmoqni belgilab oldi hamda ularni 5 ta guruhga ajratdi: maorif; ilmiy tadqiqot va ishlab chiqarish; aloqa va ommaviy axborot vositalari; axborot mashinalari va vositalari; axborot xizmatlari. Doktor Mark Uri Porat esa mavjud milliy hisoblar tizimiga asoslangan holda milliy iqtisodda axborot faoliyatining hajmini belgilashga intildi. Uning ilmiy qarashi qabul qilingan statistika tizimi asosida milliy iqtisoddagi mavjud axborot faoliyati turlarini aniqlashdan iborat bo'lgan. Ushbu tadqiqotning asosida «axborot bilan bog'liq faoliyat zamonaviy jamiyatning eng asosiy elementlaridandir» degan fikr yotadi. Uning fikricha, rivojlangan mamlakatlarning iqtisodi mazmunan ishlab chiqarishdan «axborotlashgan»ga aylanmoqda. M. Poratning tadqiqoti asosan ikkita maqsadni ko'zlagan, ya'ni axborot bilan bog'liq faoliyatni aniqlash va uning hajmini hisoblashdir. Axborotni ishlab chiqarayotgan tarmoqlar qo'llayotgan texnologiya, ishlab chiqayotgan mahsulot va ko'rsatayotgan xizmatlari shunchalik xilma-xilki, ularni bitta yagona tarmoqqa birlashtirish o'ta mushkul. Ammo ularning barchasi axborot mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash va tarqatishga xizmat qiladi. Shuning uchun ham ular «axborotlashgan» degan yagona faoliyatda birlashadi .

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2017-yil 27-iyun Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlari kuni munosabati bilan soha xodimlariga yo'llagan tabrigida ta'kidlaganidek, "Xalq bilan muloqot, odamlarning orzu-intilishlari, dard-u tashvishlari bilan yashash davlat siyosati darajasiga ko'tarilayotgan bugungi kunda har bir

ommaviy axborot vositasi chinakkam muloqot maydonchasiga, erkin fikr minbariga aylangan taqdirdagina biz o'z oldimizga qo'ygan maqsadlarga erisha olamiz".

XULOSA: Xulosa qilib aytganda, axborot bizning shaxsiy, akademik va kasbiy hayotimizning ajralmas qismidir. U ko'plab manbalardan, jumladan, birlamchi, ikkilamchi va uchinchi darajali manbalardan, shuningdek, insoniy, raqamli va an'anaviy manbalardan olinishi mumkin. Axborotning xilma-xilligi va uning kelib chiqishini tan olish odamlarga ongli qarorlar qabul qilish va asosli istiqbollarni shakllantirish imkonini beradi. Bolalarimizning kitob bilan muloqotda bo'lishi, internet tarmog'idan axborot olishi, ruhiyatini sog'lom va bunyotkorlikka undovchi axborotlar bn mustahkamlab borishida davlat xavfli axborotlarning erkin aylanishing oldini olish, bunda esa mavjud qonunchlikni takomillashtirish, ta'lim tizimini mustahkamlash, bolalarda erkin fikr yuritish va o'zini qiziqtirgan barcha savollarga javob oladigan muloqot maydonini yanada kengaytirish muhim hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirahmedova, S. N. (2021). Is'xoqxon Ibrat asarlarida ma'naviy-axloqiy qarashlarning o'ziga xos xususiyatlari. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 770-778.
2. Nusratilloevna, M. S. (2023). Ma'naviy makonning falsafiy muammolari. *So 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi*, 6(7), 128-130.
3. Mirahmedova, Shohida (2023). Ma'naviy makonning falsafiy muammolari. *SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 6(7), 135-137.
4. Mirahmedova, S. (2023). Ma'naviy makonga oid yondashuvlar. *Ilm-fan va ta'lim*, 1(7).
5. Sirojiddinovna, H. D. (2023). Scientific-theoretical foundations of the formation of students' independent learning skills based on the " case-study" approach in teaching english. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(11), 638-645.
6. Sirojiddinovna, H. D. (2024). The improvement of language skills (speaking, listening, reading, and writing) for self-directed learners. *Новосту образования: исследование в XXI веке*, 2(19), 231-236.
7. Sirojiddinovna, H. D. (2024). Inquiry-based learning: exploring methods that encourage students to ask questions and actively seek answers. *So 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi*, 7(1), 143-148.
8. Khaitmirzayevna, M. D. (2024). PEDAGOGICAL WAYS OF COGNITIVE COMPETENCES IN FUTURE TEACHERS BASED ON ACMEOLOGICAL APPROACH. *World Economics and Finance Bulletin*, 32, 146-148.

9. Maxmudova, D. X. (2023). Kognitiv kompetentlikni rivojlantirishning akmeologik texnologiyasini joriy etish shart-sharoitlari. *GOLDEN BRAIN*, 1(34), 19-24.
10. Dilnoza, M., Munira, A., & Olimjon, A. (2022). INFLUENCE OF INVOLUTION ON DIFFERENTIAL EQUATIONS WITH SECOND-ORDER CONSTANT COEFFICIENTS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 16(01), 40-44.
11. Makhmudova, D. H., & Dekhkonov, F. N. (2016). TAKE PART INVOLUTION THE CONSTANT COEFFICIENT EQUATION DIFFERENTIAL. *Новая наука: Теоретический и практический взгляд*, (4-3), 52-54.
12. Махмудова, Д. Х. (2014). Вероятность генотипов в n-м поколении. *Молодой ученый*, (1), 33-35.
13. Makhmudova, D. H., & Dekhkonov, F. N. ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИЕ НАУКИ.
14. Асадов, Т. (2021). ХАРАКТЕРИСТИКА АФФИКСОВ-ча/-ларча/часига,-ан,-она ВЫРАЖАЮЩИЙ ЗНАК. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 6(6).
15. Hamroyevich, A. T., & Qizi, Y. U. I. (2021). Natural characteristics of expressing sign affixes.
16. Hamroyevich, A. T. L. (2021). MUALLIF NUTQI METAFORALARINING YUZAGA KELISH ASOSLARI XUSUSIDA: Asadov To 'Iqin Hamroyevich Buxoro davlat universiteti o 'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti, ffn. In *Научно-практическая конференция*.
17. Hamroyevich, T. A. WORDS ABOUT WORDS.
18. Жўраев, А. (2020). Тинчликпарварлик – маънавий юксалиш жараёнининг юксак кадряти. *ilm sarchashmalari*, 1(1), 32-35.
19. Жураев, А. (2019). Физическая культура и спорт как инструмент патриотического, миротворческого и духовно-нравственного воспитания молодежи. *конференции*, 1(1), 246-247.
20. Жураев, А. (2019). Ўзбекистонда барқарор тараққиётнинг тинчликпарварлик тамойили билан узвийлиги. *НамДУ илмий ахборотномаси*, 7-son, 143-148.
21. Aminovna, A. G. (2022, September). " A thousand and one nights" and european literature. In *E Conference Zone* (pp. 104-107).
22. Aminovna, A. G. (2022). " A thousand and one nights" and Uzbek classic literature. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(09).
23. Aminovna, A. G. (2021). Ethno-cultural issues in “thousand and one nights”. *Conferencious Online*, 84-85.

24. Астанова, Г. А. (2021). “Минг бир кеча” асаридаги аёллар образида тадбиркорлик ва қаҳрамонлик хусусиятларининг бадиий талқини. *международный журнал искусство слова*, 4(4).
25. Astanova, G. A. Analysis of the image of wise and entrepreneurial women in Shahrizoda stories. *theoretical & applied science Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (9), 533-537.
26. Aminovna, A. G. (2020). Interpretation of the image of the hero woman in the stories of Shahrizoda. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 14365-14373.
27. Mirahmedova, S. (2023). Harakatlar strategiyasi-O'zbekiston milliy taraqqiyotining yangi bosqich asosi hamda jamiyatdagi o'zgarishlar. *PEDAGOG*, 6(5), 42-54.
28. Mirahmedova, S. (2023). Ma'kuraviy makon tushunchasining mazmun-mohiyati. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 180-182.
29. Mirahmedova, S. (2023). Ma'naviy makon: imkoniyat va istiqbollar. *RESEARCH AND EDUCATION*, 2(5), 93-95.
30. Nusratilloevna, M. S. (2023). Spiritual Space: Opportunities and Prospects. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(9), 230-234.
31. 1.Muminov, Sh.Barotov, Ochiq axborot tizimlarida axborot -psixologik havfsizlik, Toshkent -2013
32. 2.Informatika va axborot texnologiyalari. Akademik S.S. G'ulomov darslik.T: "Iqtisodiyot", - 2009.
33. Hoshimov O.O, To'lgaganov M.M. Kompyuterli va raqamli texnologiyalar. T: "Yangi asr avlodi" , 2009.